

Perspektiv på avtalsrörelsen

Hur mår svenska modellen, avtalen – och parterna? Medlemssiffror, huvudavtalet och innovationskraft

Lotta Stern, professor i sociologi och vd Ratio

En svårtolkad kris, skakig ekonomi och förändrade värdekedjor. Hur ser de ekonomiska förutsättningarna egentligen ut när parterna ska komma överens?

Lena Sellgren, chefekonom Business Sweden och ledamot Industrins Ekonomiska Råd

En förändrad lönebildningsmodell, vad leder till sådan förändring och vad innebär den? Utblick Finland & EU

Nils Karlson, professor i statsvetenskap, forskare Ratio

Avtalsrörelsen 2023 och förhållandet mellan arbetsmarknad och politik

Martin Andreasson, statssekreterare Arbetsmarknadsdepartementet

Hur mår svenska modellen, avtalen – och parterna?

Lotta Stern, Ratio och Stockholms universitet

Svenska modellen utmanas underifrån?

- Försvagad attraktivitet
- Sjunkande fackligt medlemskap
- Många hängavtal

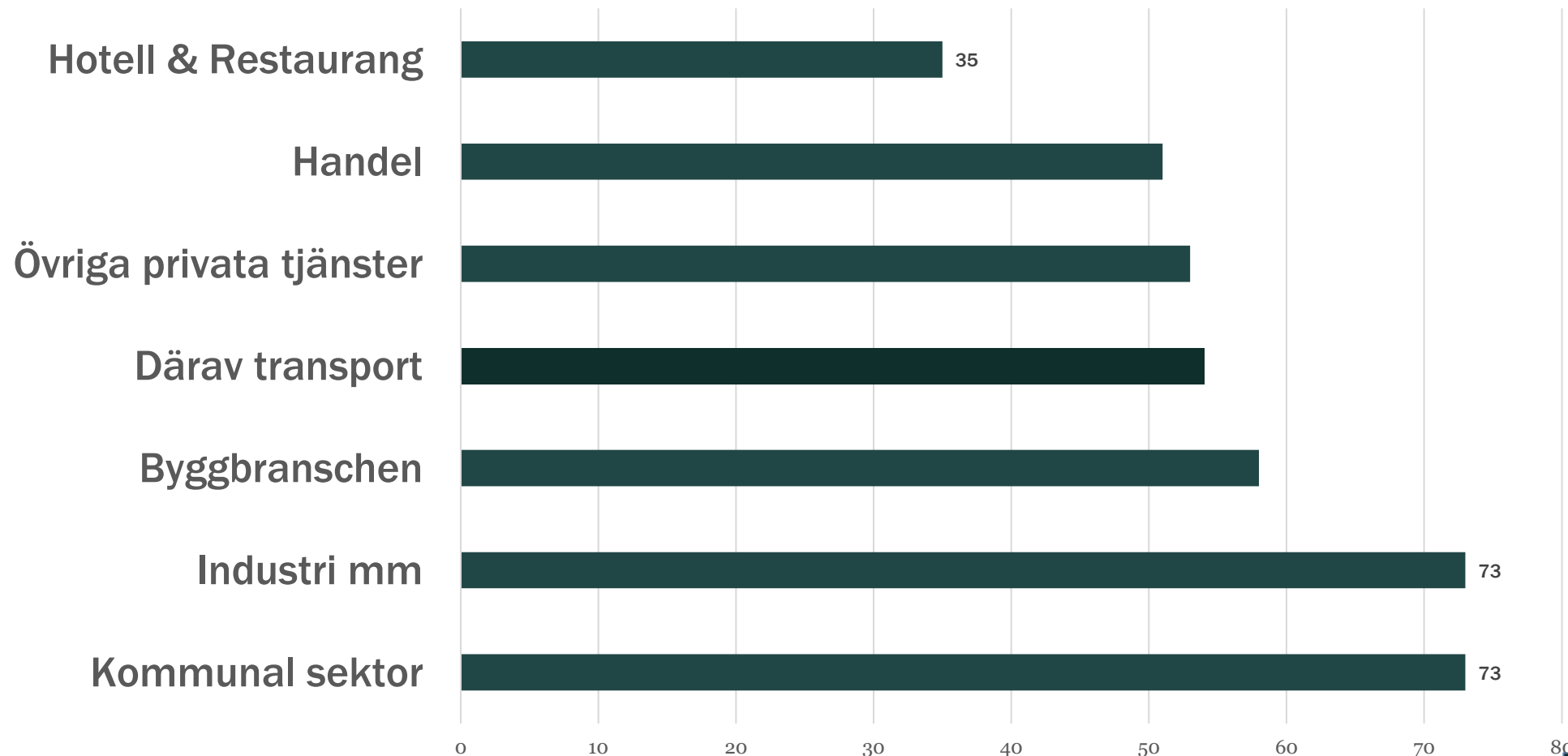

Försvagad attraktivitet

- **Täckningsgrad kollektivavtal 90 procent**
  - 85 procent privat sektor
  - 100 procent offentlig sektor
- **Facklig organisationsgrad**
  - 62 procent privat sektor
  - 78 procent i offentlig sektor
- **ca 1 miljon anställda täcks av kollektivavtal men är *inte* med i facket**

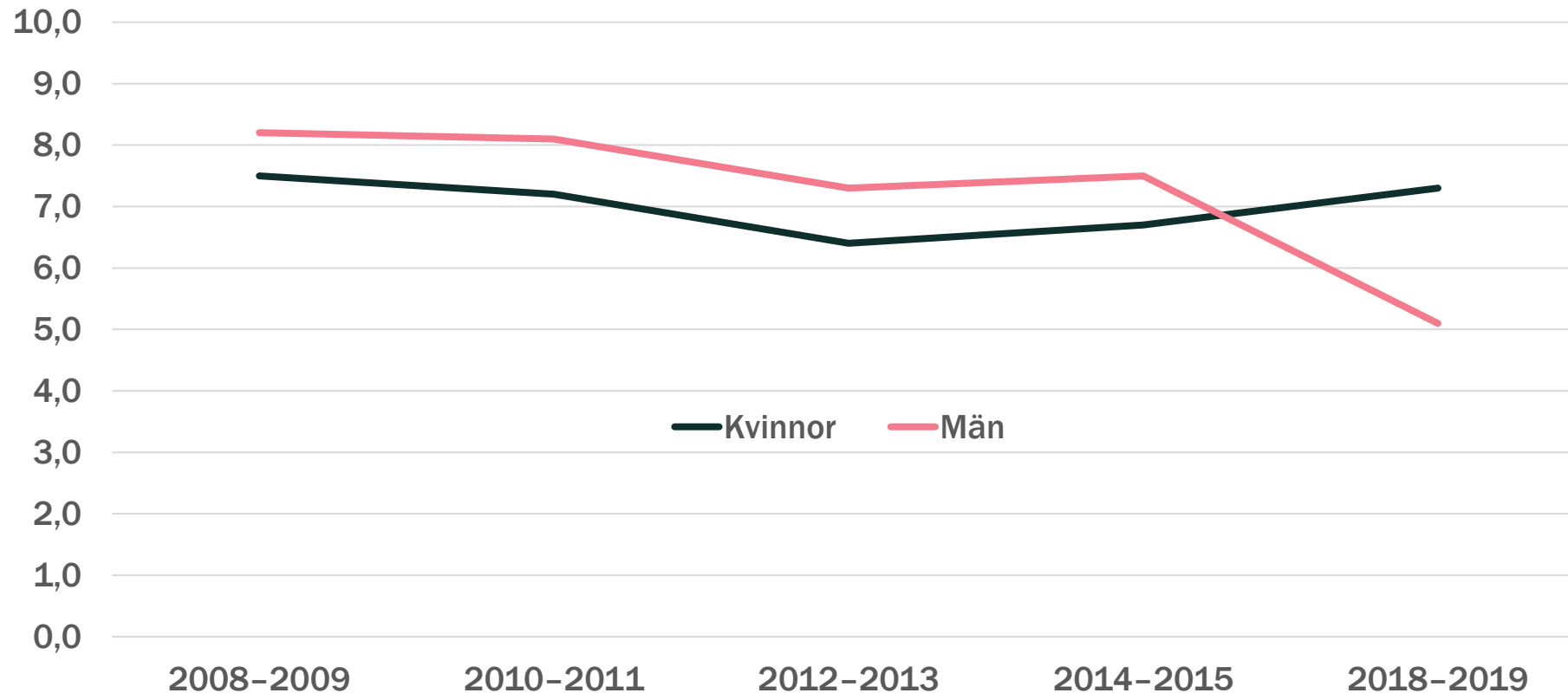
Facklig anslutning arbetare 2021

Källa:
Kjellberg 2022

RATIO

Aktiva i facklig organisation, andel av anställda, procent, 2008-2019

Källa:
Undersökning av
levnadsförhållanden SCB

Fallande medlemstal utarmar

- **Funktionalitet**

utan lokal förankring fungerar modellen sämre

- **Legitimitet**

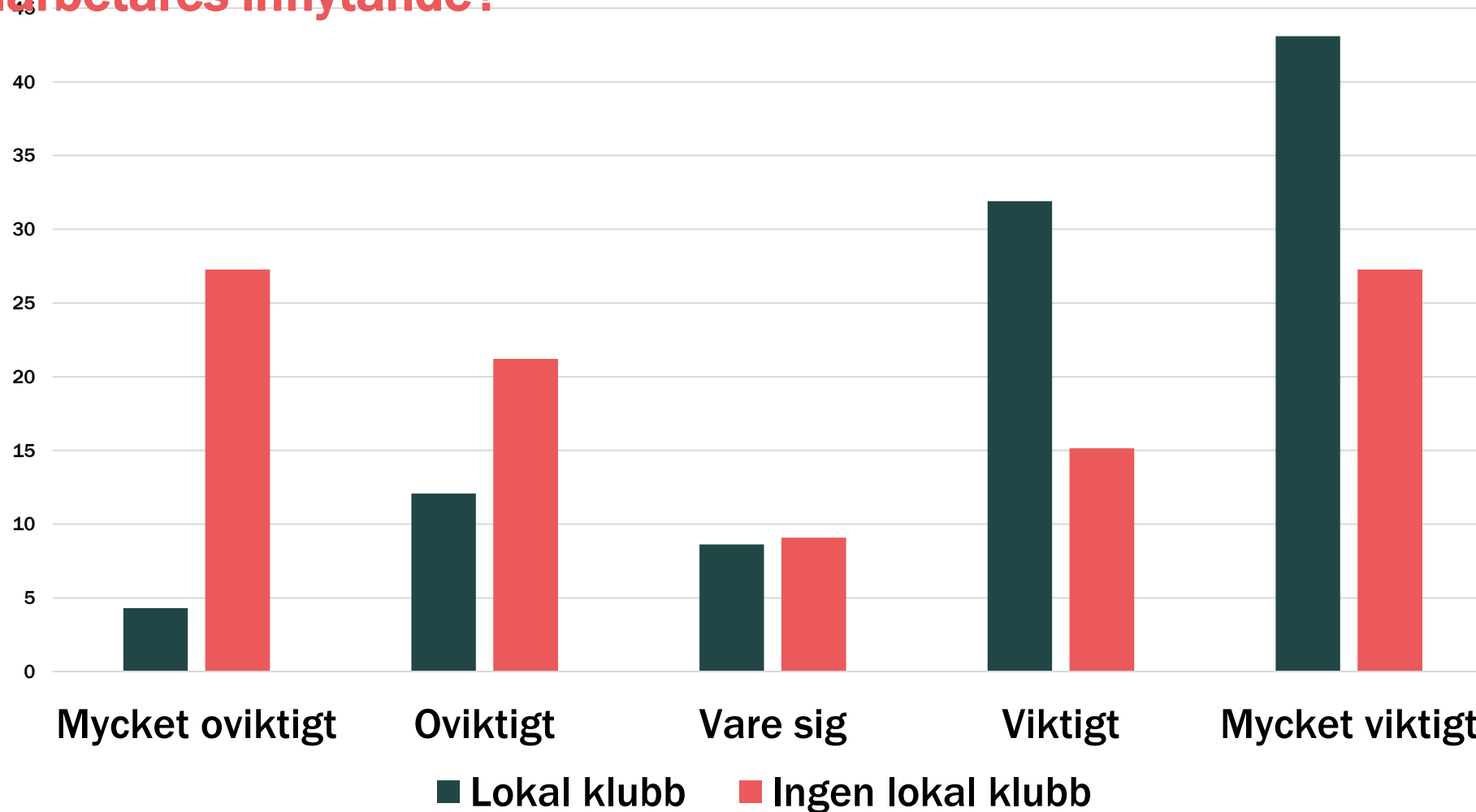
utan representativitet faller grunden för
kollektivavtal

Exempel närvaro lokal klubb:

Hur viktigt menar HR-folk att MBL-förhandlingar är för att säkra medarbetares inflytande?

Källa: Stern och Alm 2022

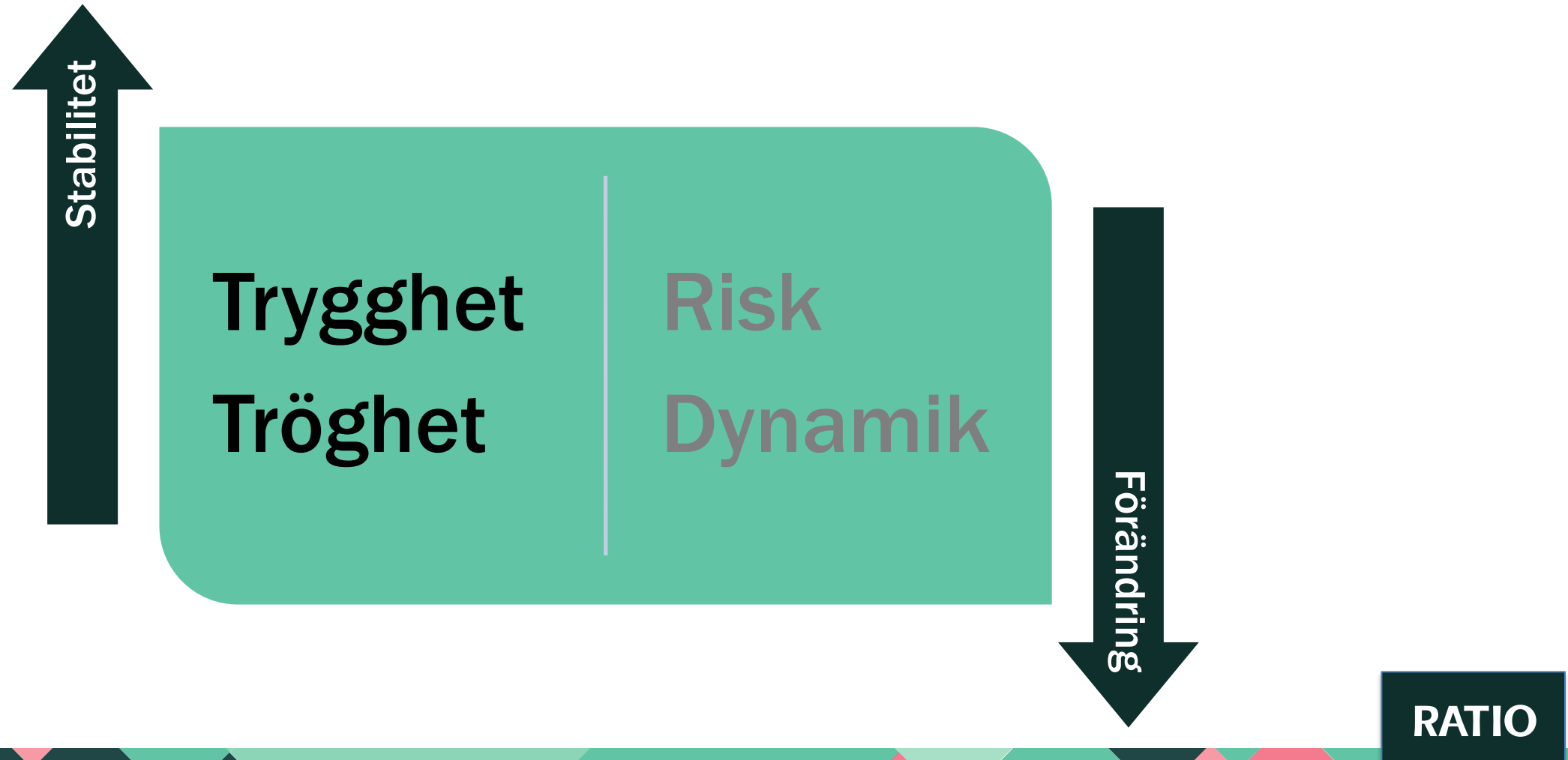
RATIO

Svenska modellen utmanas

- Kollektivavtalens flexibilitet och innovationsförmåga

Modellens innovationsförmåga

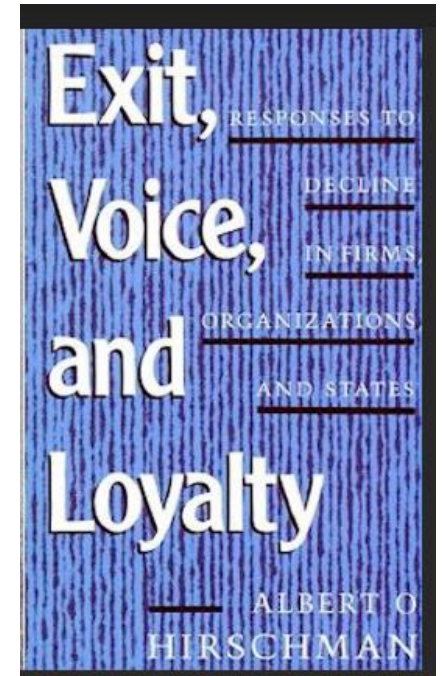

Förändring via förhandling går trögt!

Motpart har vetorätt och exit svårt:

”

The role of voice would increase as the opportunities for exit decline, up to the point where, with exit wholly unavailable, voice must carry the whole burden of alerting management to its failings (Hirschman 1970:34)

Modellen har dock styrkor och fördelar

- **Konstruktiv** relationer och social kapital
- **Hållbar** förhandlingslösningar i grunden bra
- **Ansvarsdelning** stat och parter

Inte oviktigt i turbulent tid!

Det nya huvudavtalet

Foto: Jenny Frejing

Etableringsjobben!

Sammantaget viktiga reformer som stärker modellen

- **En flexiblare arbetsmarknad**
- **Omställning under anställning**
- **Minskat utanförskap**

Parterna levererar!

- **Avtalslösningen fungerar! (Om än långsamt)**

Avtalsrörelse i turbulent tid

- Parter med produktiva relationer
  - Modellens funktionalitet och legitimitet hög
- Överlag samsyn om långsiktigt behov av att bevara svensk konkurrenskraft
  - Med vissa undantag
- Svårt läge kan öppna för innovativa lösningar

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

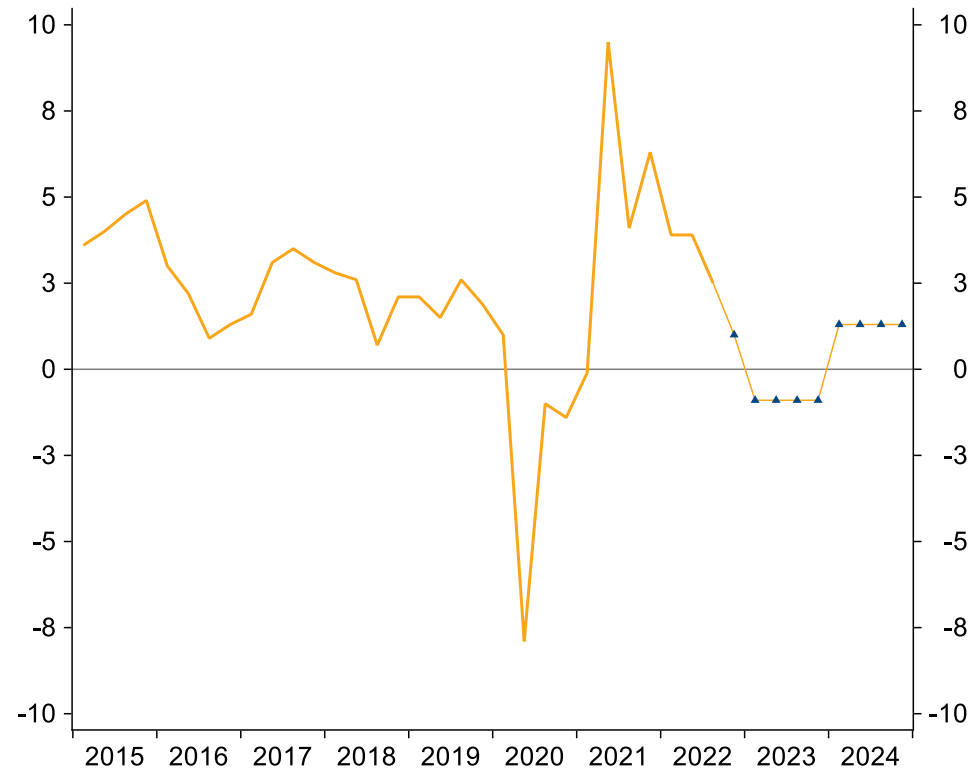
INFÖR 2023 ÅRS AVTALSÖREELSE: SVENSK INDUSTRI I EN NY VÄRLDSORDNING

SEMINARIUM RATIO "PERSPEKTIV PÅ AVTALSÖRELSEN" DEN 12 JANUARI 2023

LENA SELLGREN, LEDAMOT INDUSTRINS EKONOMISKA RÅD

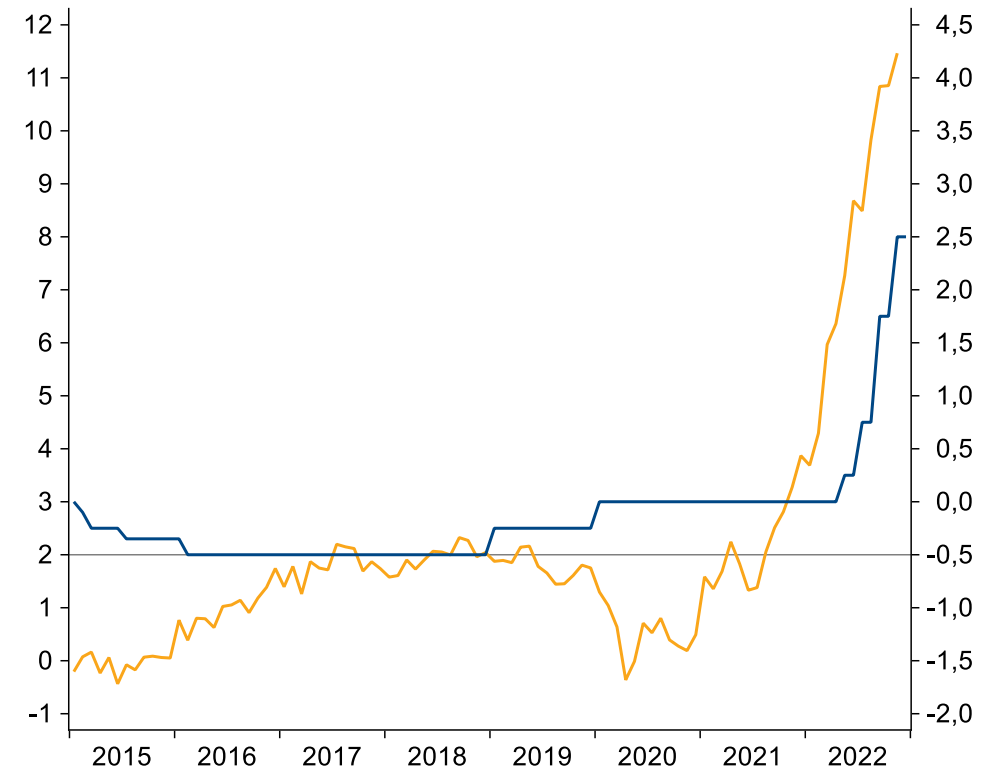
FORTSATT HÖG INFLATION OCH LÅGKONJUNKTUR PÅ VÄG

BNP-tillväxt, procent

— BNP-tillväxt med prognos

KPI och styrränta, procent

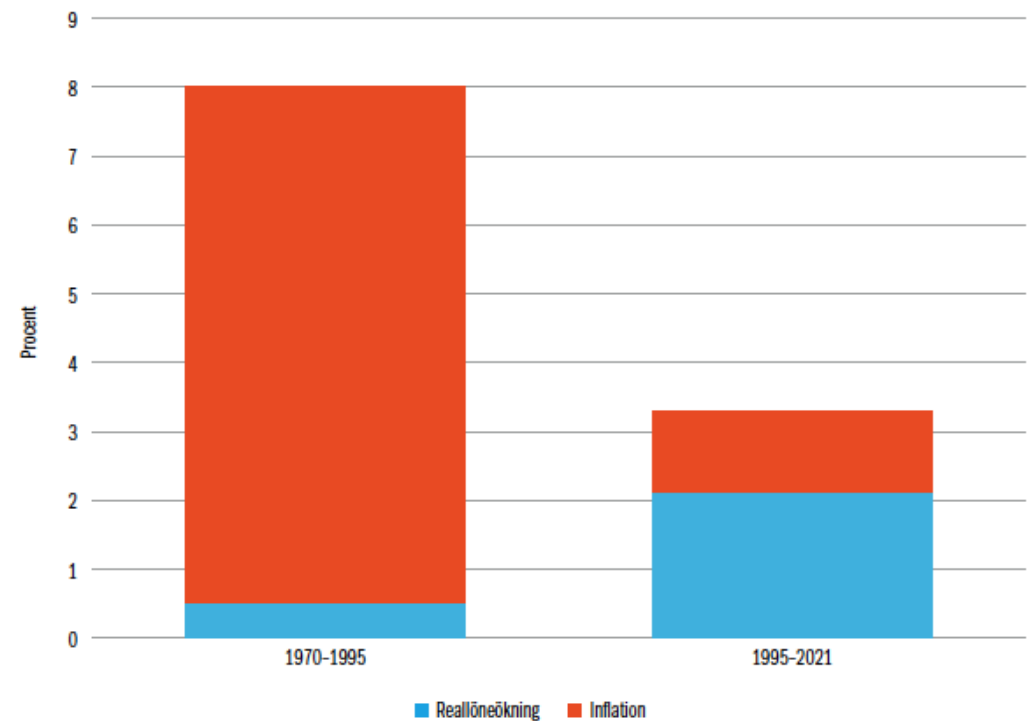
— Styrränta (right axis) — KPI (left axis)

Anm. Vänster panel visar BNP, kalenderkorrigerad, fasta priser, årlig procentuell förändring med Konjunkturinstitutets prognos från December 2022.
Höger panel visar konsumentprisindex (KPI), årlig procentuell förändring
Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken och SCB

JÄMFÖRELSEN MED STAGFLATION PÅ 1970-TALET HALTAR

- **Viktiga skillnader**
  - Arbetslösheten ökar ännu inte
  - Historiskt hög arbetskraftsbrist
- **Andra förutsättningar**
  - Industriavtalet motverkar löne-pris-spiral
  - Omställningsavtal spelar roll
  - Centralbankernas förändrade roll
  - Näringslivets struktur är annorlunda
- **Risken för inflationsdrivande löneökningar utöver avtal är låg**

Diagram 1.5: Löneutveckling och inflation, procent

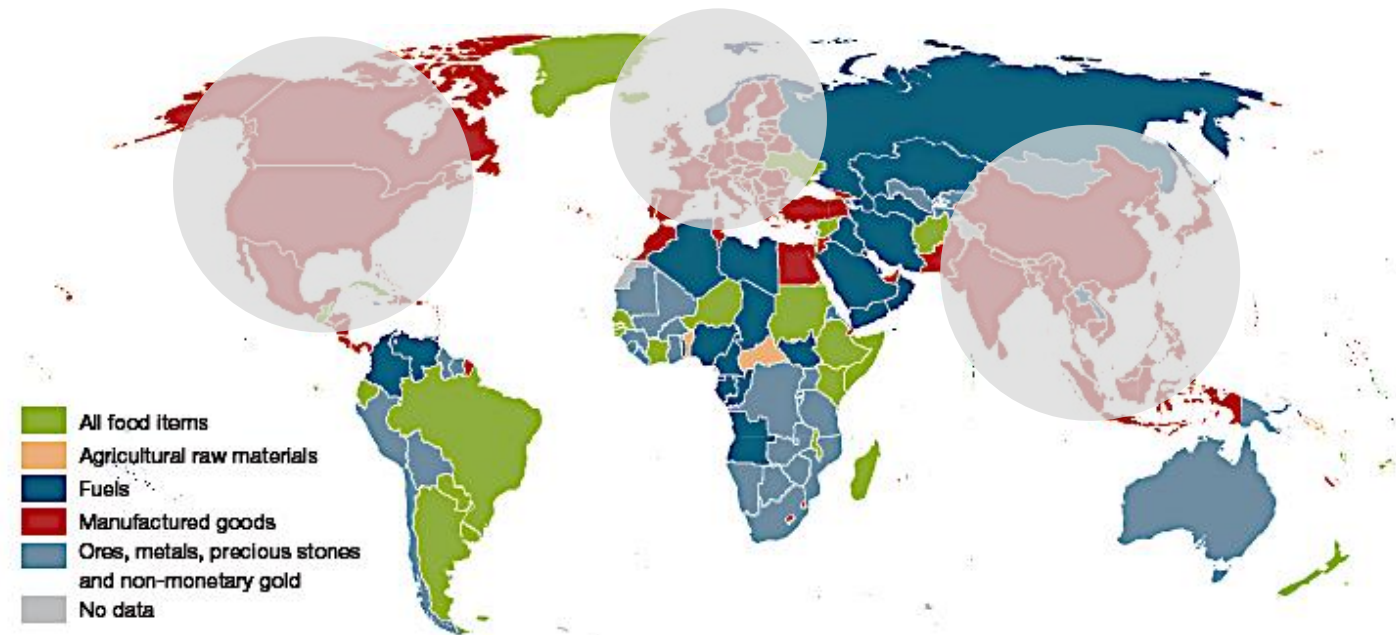

Källa: Ekonomifakta

RISK ATT VÄRLDSMARKNADEN DELAS UPP

- Geopolitiska spänningar
  - Ökad statlig inblandning
  - Två block (Väst vs Öst)
- De deflatoriska krafterna minskar
- **MEN regionaliseringen ska inte överdrivas!**

Huvudsakliga exportprodukter per marknad och region, 2020

INDUSTRIPOLITIKENS INTÅG

- **EU försvarar inte längre fri konkurrens med samma kraft**
- **Den interna marknadens inflationsdämpande kraft riskerar sättas ur spel**
  - **Statsstöd**
  - **Offentlig upphandling**
- **Risk för långsiktigt ökat inflationstryck och minskad konkurrenskraft för europeisk industri**

VÅRA REKOMMENDATIONER

- Lita på centralbankerna!
- Glöm inte att Sverige är en liten öppen ekonomi
- Lägg inte allt för stor vikt vid kortsiktiga dramatiska händelser
- Lita på den svenska modellen
- **Håll ihop!**

RAPPORTEN FINNS ATT
LADDA NED PÅ:

<https://www.industriradet.se/rapporter/>

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

En förändrad lönebildningsmodell? Utblick Finland & EU

Nils Karlson, Ratio & Hoover Institution

Vad driver förändring?

A. Förändrad ekonomi/teknik

Konjunkturförändring, kriser

Globalisering, AI, digitalisering

Förändrat värdeskapande,
branschglidning, demografi

Partsuppgörelser

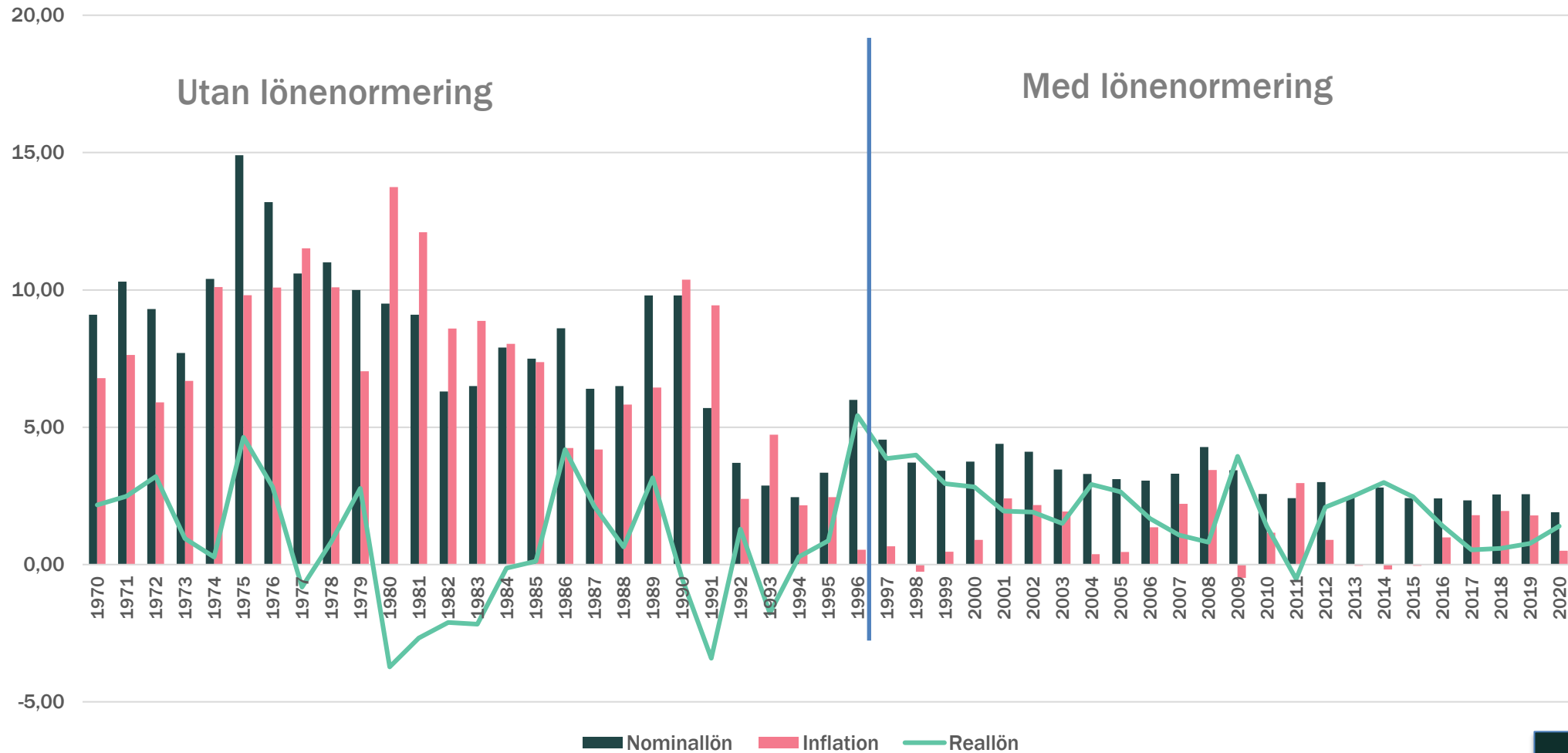
B. Förändrad politik

Statlig inblandning

EU inblandning

Tripartism

1970 -

Källor:
Medlingsinstitutet
och SCB

Löneutveckling och inflation

9 Årlig genomsnittlig nominell löneökning uppdelad på inflation och real löneökning, procent

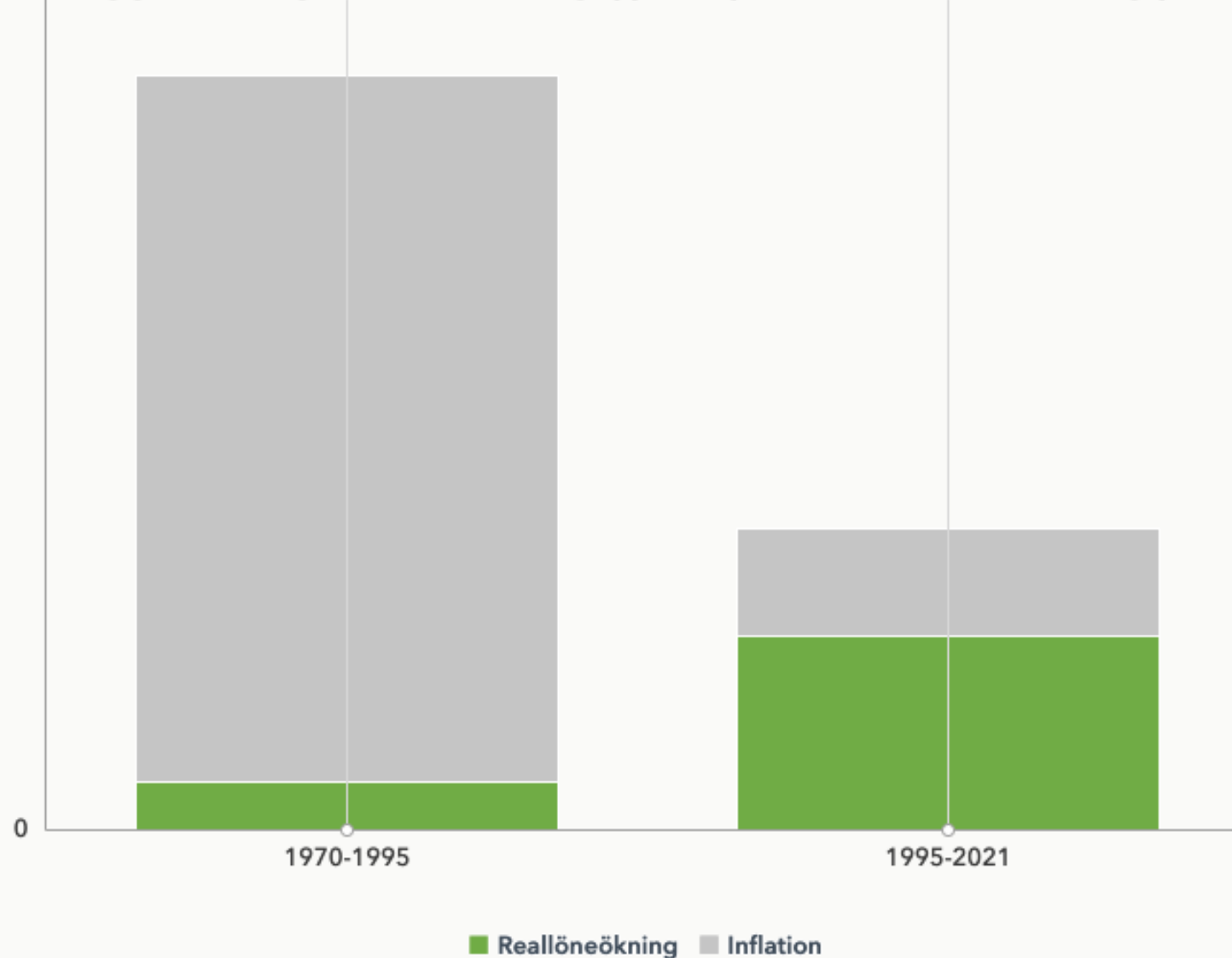

Bild: Ekonomifakta

Löner, inflation och reallöner:

Årlig procentuell förändring

	Nominella löner	Konsumentpriser (KPIF)	Reallöner (KPIF)	Konsumentpriser (KPI)	Reallöner (KPI)
1980-talet	7,8	8,2	-0,4	7,9	-0,1
1990-talet	4,6	3,7	0,9	3,3	1,3
2000-talet	3,6	1,8	1,8	1,5	2,1
2010-talet	2,6	1,4	1,2	1,1	1,4
2020	2,1	0,5	1,6	0,5	1,6
2021*	2,6	2,4	0,2	2,2	0,5
2022 (jan-okt)*	2,6	7,0	-4,4	7,3	-4,7

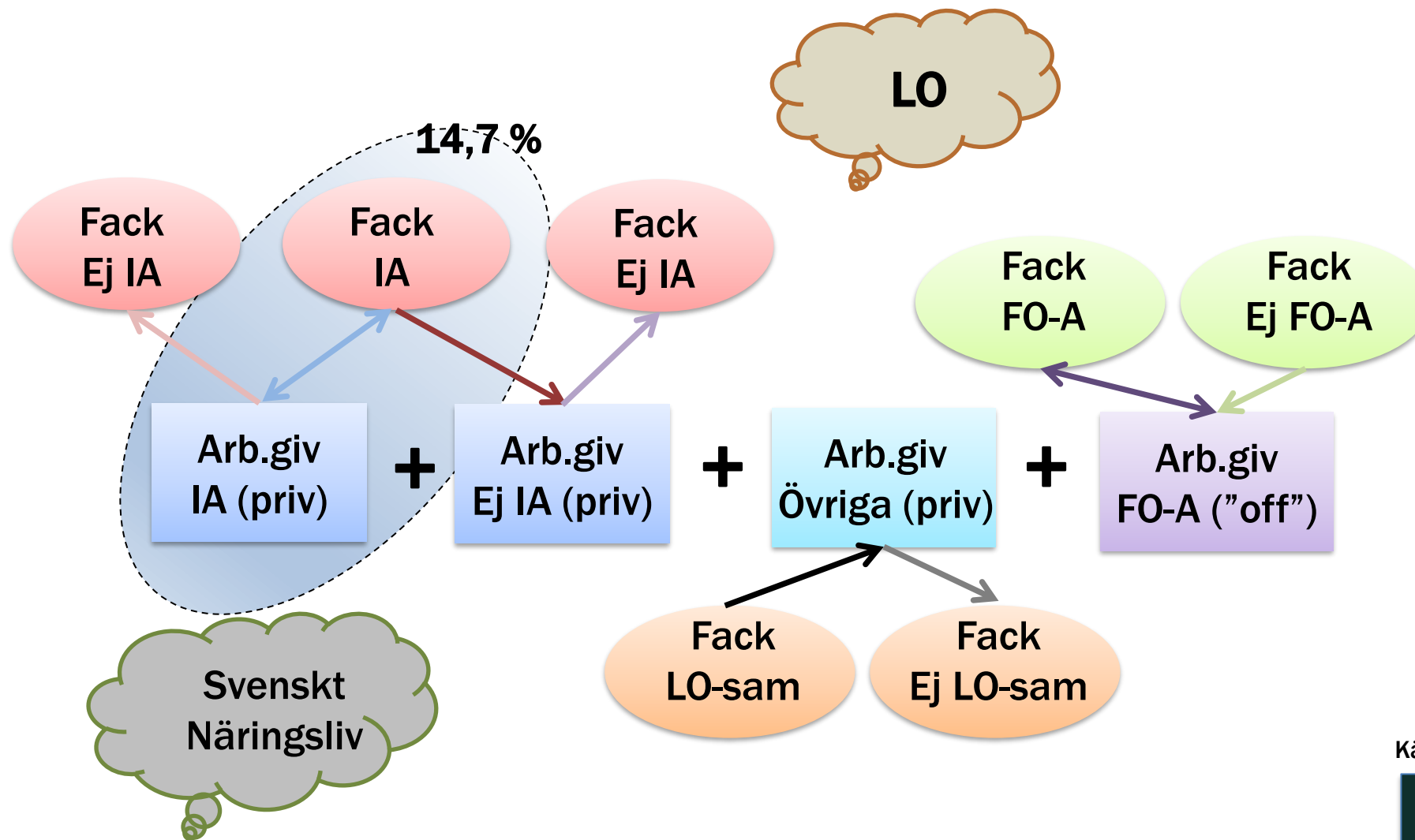
Anmärkning: *) Löneutfallen baseras på definitiva utfall januari 2021 - oktober 2021 och preliminära utfall respektive modellskattningar för perioden november 2021 - oktober 2022.

KPI = Konsumentprisindex, KPIF = Konsumentprisindex med fast ränta.

Bild:
Medlingsinstitutet

RATIO

Märket och lönenormeringen

Källa: Medlingsinstitutet

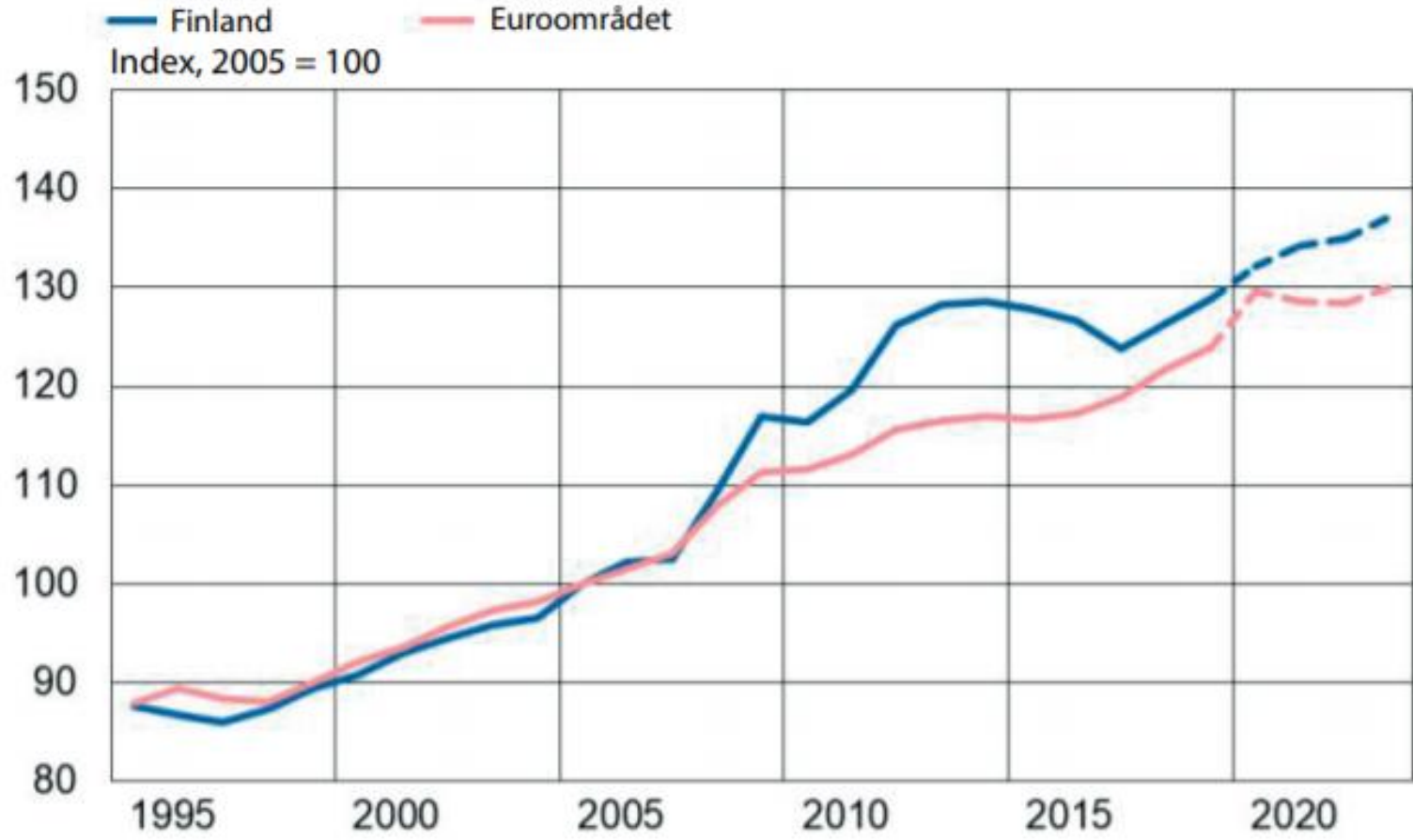
De finska arbetsmarknadsmodellen

- Liknar den svenska, *men* statens roll väsentligt större, *tripartism*
- Statliga minimilöner och statlig inkomstpolitik
- Allmängiltigförklaring av kollektivavtal, politiska strejker, svagt medlingsinstitutet, dåligt samarbetsklimat
- Återkommande problem med konflikter och svag konkurrenskraft
- Euron valuta sedan 1999/2002

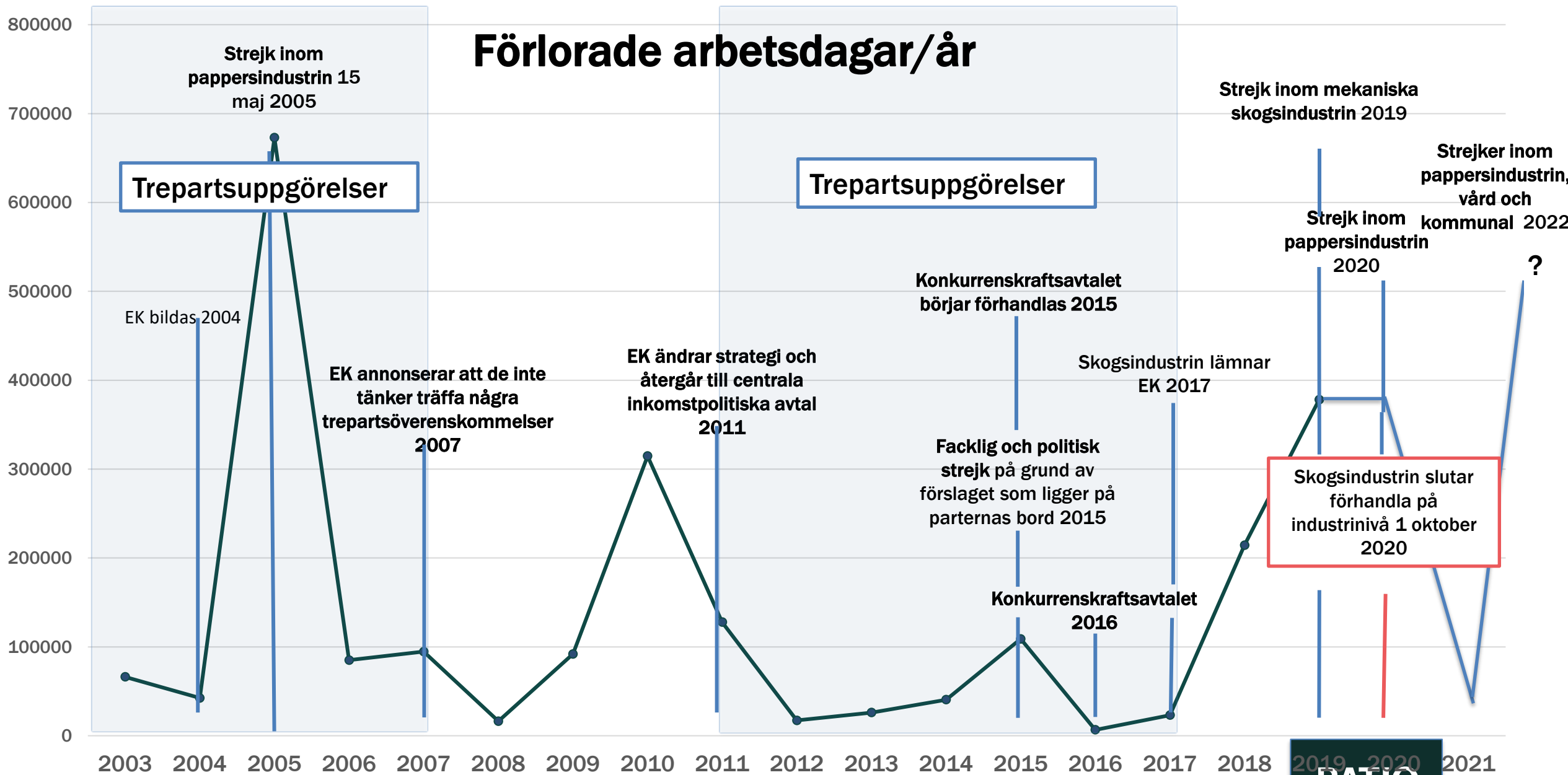
Finlands kostnadskonkurrenskraft i förhållande till euroområdet

Växelkursjusterade enhetsarbetskostnader.

Bild: Euro & Talous 6/2020 citerad i Riksförlikningsmannens byrå (2021).

Förlorade arbetsdagar/år

EU:s inblandning

- Delad lagstiftningskompetens mellan medlemsstaterna och EU
- I artikel 153 i FEUF ges EU rätt att anta minimidirektiv inom arbetsmarknadsområdet
- EU har inte rätt att lagstifta om "löneförhållanden"
- Krav på kvalificerad majoritet, och subsidiaritet
- Likväl driver EU-parlamentet, rådet och kommissionen igenom lagstiftning som påverkar svensk lönebildning, ofta **tripartism** (som är det vanliga i Kontinental- och Sydeuropa)

EU:s inblandning

Direktiv

- Kollektiva uppsägningar
- Skydd av arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag
- Löneskydd vid arbetsgivares obestånd
- Arbetsgivares skyldighet att informera arbetstagare om innehållet i anställningsavtalet
- Utstationering av arbetstagare
- Europeiska företagsråd
- Föräldraledighet
- Deltidsarbete
- Visstidsanställning
- Lönetransparens
- Minimilöner
- Arbetsbalans
- Plattformsarbete

EU:s medlemsländer ska följa de regler som EU-länderna beslutar om tillsammans i EU:s institutioner.

Ett land som inte gör det kan ställas inför rätta i EU-domstolen.

Om en svensk lag står i strid med en EU-lag är det EU-lagen som gäller.

(Sveriges riksdag)

Konsekvenser av ökad politisk inblandning

1. Minskat förhandlingsutrymme
2. Minskat partsansvar
3. Minskad flexibilitet och minskad branschanpassning
4. Risk för juridifiering (EU)
5. Risk för krav på allmängiltigförklaring (EU)
6. Risk för bristande kostnadskontroll, urholkad konkurrenskraft och försämrad reallöneutveckling

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

Avtalsrörelsen 2023 och förhållandet mellan arbetsmarknad och politik

Martin Andreasson, statssekreterare
Arbetsmarknadsdepartementet

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

